

זיכרון להולכים

הרב אליעזר שמואל גלינסקי

אבי מורי הרב מעלה גלינסקי זצ"ל - תולדות ופעולות*

צעדים ראשונים

בשורות אילו לא אכתוב את כל תולדות חייו של אבא זצ"ל; נעמוד ונתבונן בחלק מפעולותיו הציבוריות הכבירות, בהשפעתן ובתוצאותיהן.

אבא נולד בכ"ז אייר שנת תרצ"ו ב"מדבר שממה" - בעיירה קולצ'סטר, עיירה קטנה במדינת קונטיקט הסמוכה לניו יורק, שם כיהן אביו הרב יהודא דב גלינסקי זצ"ל כרבה של הקהילה האורתודוקסית, כאחראי לתלמוד תורה במקום (לימודי קודש אחר הצהריים) ובשעת הצורך אף כמלמד תינוקות. סייעה בידו רעייתו סבתא לאה, בתו של

הצדיק ר' אפרים זלמן הלפרין. אחרי מספר שנים בקולצ'סטר, כאשר לא נמצא פתרון חינוכי הולם לילדים, חזרה משפחת גלינסקי להתגורר בניו יורק. הסבא תר אחר פרנסה ואחר תפקיד תורני מתאים, ובגילוי של השגחה פרטית הוא פגש את הרב זאב גולד זצ"ל, יו"ר המזרחי העולמי, וזה הפנה אותו למשרת רבנות בבית הכנסת הגדול של קהילת "שערי צדק" אשר ברובע קוניא-אילנד בניו יורק. תנאי התנה הרב גולד עם סבא, להקים בסמוך לבית הכנסת בית ספר (ישיבה דייסקול), חזון בלתי נפרץ באותם ימים. סבא התמנה לרב הקהילה בשנת תש"ה, וכפי שהבטיח הקים את בית הספר ופתח את דלתותיו עם קומץ ילדים, שישה במספר; באותם ימים היה צורך להתחנן לפני ההורים שיואילו לשלוח את ילדיהם לבית ספר דתי.

אבא למד בשנים הראשונות בישיבת ברייטון, ולאחר סיום לימודיו היסודיים עבר

* תודה לאמי מורתי שתח' ולאחיי ואחיותיי שסייעו לי בהכנת הדברים.

ללמוד בישיבת "רבנו יעקב יוסף" - בישיבה התיכונית ואחר כך בישיבה הגדולה. הוא שאב מלוא חופניים תורה, הלכה ומנהיגות יהודית מרבתינו: הרב יהודה לייב קאגן, הרב מנדל קרביץ, הרב זיידל אפשטיין ורבו המובהק הרב שמואל דוד ורשבצ'ק, לימים מראשי ישיבת כנסת חזקיהו בכפר חסידים, זכר צדיקים לברכה. על רקע זה גדל אבא ז"ל, וכבר אז החלה לבעור בו כמיהה עזה לפעול למען יהדות אמריקה, שהייתה בשלב זה (שלהי שנות החמישים) בראשית ניצני פריחתה.

בשדה הרבנות והחינוך

דמותו הרבנית של הסבא הרב יהודא דב גלינסקי הייתה לשם דבר, כאיש רב פעלים האומר ואף עושה, איש ישר ובעל עקרונות ועם זאת נעים הליכות, סבלן ובורח מן הכבוד. אחד עשרה שנה הוא שימש ברמה כרב קהילת "שערי צדק", ולפתע בשנת תשט"ז הוא נפטר בדמי ימיו. ראשי הקהילה שמו את עיניהם בבניו של הרב, הרב צבי משה הגדול ואבא הצעיר, אז בחור בן 19 בלבד, ובקשו אותם למלא את מקומו של אביהם. בצעד נדיר הסכימו בישיבת "רבנו יעקב יוסף" לזרז את הליך קבלת ה"סמיכה" לרבנות עבור הבחור החשוב המועמד להיות רב קהילה; ואכן לאחר שנה, בשנת תשי"ז, הוא החל לבקשת אחיו הגדול לכהן כרב קהילה וכמנהל בית הספר, ואף המשיך את הגשת תוכנית הרדיו השבועית אשר החל בה אביו. התוכנית הפופולארית בידיש שודרה כל ערב שבת, וכללה דברי תורה, סיפורי צדיקים ודברי חיזוק.

בתקופת רבנותו המשיך אבא את דרכו של אביו. הוא פעל לשכלול בית הספר ולהרחבתו, התחיל לעסוק בצרכי ציבור ואף נבחר כסגן נשיא באיגוד הרבנים של אמריקה. אבא היה מוכר כדרשן נפלא, וכאחד שהצליח למצוא מסילות לליבם של חברי הקהילה. כך פעל כחמש עשרה שנה, עם אמנו סוניה כרבנית לצידו. בסוף שנות השישים החלה הקהילה לדעוך בעקבות עזיבת יהודים רבים את השכונה, עד שהחיים בה נעשו בלתי נסבלים. אבא התחיל לחשוב על עתידו, ומכיוון בלתי-צפוי הגיעה הצעה שדיברה על לבו ביותר - המחלקה לתרבות תורנית של הסוכנות היהודית הייתה מעוניינת למשוך בני חו"ל לבוא ללמוד בארץ, ובכך גם לעודד עלייה מוגברת ארצה מקרב יהדות אמריקה. מספר שנים קודם לכן הגה הרב צבי תבורי רעיון להביא בוגרי תיכון לשנת לימודים תורניים בארץ, וכך בין השאר לקרב אותם לאווירה בארץ ולעודד את עלייתם בשלב מאוחר יותר. אולם התוכנית לא 'המריאה'; הנוער לא התלהב, וההורים מצידם לא ששו להיפרד מבנם למשך שנה תמימה. גם המוסדות באמריקה חששו מאיבוד תלמידים בעקבות מגמה זו, ולכן לא עודדו אותה. אבא ראה בתוכנית זו אתגר ראוי לכוחותיו. למרות שהצליח מאוד בתפקידו כרב קהילה ומחנך, הוא החליט שבמקום לחפש משרה רבנית אחרת הוא יתמסר כל כולו למשימה החדשה. הוא ראה בה שילוב של שלושת יסודות השקפתו: עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל, שפרויקט זה ארג את כולם יחד.

הכנסת שנת לימוד בישיבה בארץ ישראל כנורמה

ואכן, בשנת תשכ"ט אבא נכנס לפרויקט במלא המרץ, בתחושה שזו הזדמנות להביא לשינוי. הוא, יחד עם שותפיו לדרך המתכנים הרב שמחה טייטלבוים זצ"ל, ויבלח"א הרבנים דוד אליאך ויהושע בקשט, האמינו שלימוד התורה בשילוב עם שהות במשך שנה באווירה של קדושת א"י יוכלו בס"ד לחולל שינויים גדולים בנוער האמריקני. הבעיה הייתה כיצד משכנעים את הנוער, ובמיוחד את הוריו, לעזוב את אמריקה הגדולה והמפנקת ולצאת אל ארץ לא זרועה, ארץ שהיתה באותה תקופה רחוקה מרחק שנות דור בהתפתחות ומודרניזציה מהמצב בארה"ב; איך לשכנע אותם שכדאי להם לעשות זאת?

כאן הגה אבא רעיון: מה שישכנע אותם לדחות את הכניסה לאוניברסיטה בשנה יהיה שתובטח להם הכרה אוניברסיטאית חלקית-לפחות בשנת הלימודים בישיבה הישראלית. רעיון זה היווה את נקודת המפנה בכל התוכנית; אם גם האוניברסיטה מכירה בשנת הלימוד התורנית הזו - צפויה ההתנגדות לרדת פלאים. בסיעתא דשמיא הסכים הדיקן של אוניברסיטת קווינס בניו יורק, שהיה אדם דתי, להעניק נקודות זכות עבור שנת לימוד זו, ואחריו הצטרפו "ישיבה יוניברסיטי" ומוסדות אקדמאיים נוספים. אולם היה עוד צורך להכניס את הנושא למודעות; אבא ושותפיו לדרך כיתתו רגליהם ממוסד למוסד ומהורה להורה. מתוך דבקות במטרה, אמונה חזקה והתעלמות מביקורות לא-ענייניות המשיך אבא לעמול ולשכנע ולטפח את התוכנית. הוא עצמו ציין שתקופה זו לא הייתה קלה. חשוב לציין שאבא לא ראה בתפקידו רק את הכלל, אלא ראה בכל תלמיד ותלמיד "בן יחיד". הוא שמר על קשר עם התלמידים 'שלו', ואף נסע מדי פעם לארץ כדי לבדוק שטוב להם ושיש להם כל צרכם, ולעיתים קרובות גם דאג לתשלום שכר לימוד להורים שהתקשו בכך. באו לידי ביטוי בכל עוזם האכפתיות שלו מכל פרט ופרט, והדאגה האמיתית והכנה לשלמות הטיפול בכל נושא שעבר תחת ידו. הטמעת הרעיון ביהדות ארה"ב עוד ארכה שנים רבות, כפי שכתב פעם: "לאט לאט נכנס הרעיון לאופנה, והיום יש ב"ה ובלעה"ר אלפים". במשך הזמן, בעקבות המאמץ הבלתי פוסק והיום יומי, התהפכה המגמה, ונוצר מצב הפוך: היום מי שלא נוסע לשנת לימודים אחת לפחות לישיבות בארץ ישראל מבוגרי התיכונים הדתיים בארה"ב הוא היוצא דופן, והוא זה שצריך להסביר את מעשיו לעצמו ולחבריו... מבחינה מספרית סיכם אבא: "קרוב לתשעים אחוז מבוגרי הישיבות התיכוניות נוסעים לארץ, ורובם נשארים כבר לשנה שניה". קשה מאוד לדמיין את יהדות אמריקה של היום, במיוחד את דמותה של האורתודוקסיה המודרנית הגדושה בלימוד תורה ובקיום מצוות, לולא הייתה תוכנית זו קורמת עור וגידים. כל מי שמתבונן ביהדות אמריקה של היום שואל את עצמו: "מי ילד לי את אלה?" מי בנה מבחינה רוחנית את הסטודנטים היהודים שקובעים בכל זמן פנוי, לפעמים מוקדם בבוקר או מאוחר בלילה, שיעורי תורה קבועים? מהיכן התעוררה נפשם לאהבת תורה וליראת שמים? התשובה הנכונה היא

בדרך כלל: השנה־שנתיים של הלימוד בישיבה בארץ. כשהם חזרו לארה"ב רובם כבר היו משהו אחר, אוהבי תורה ובני עלייה (תרתי משמע). אבא מעולם לא אמר על עצמו "אני ילדתי את אלה"; הוא שמח שהיה שותף לדבר כה גדול, אבל לא תלה בעצמו את ההצלחה הגדולה הזו.

אל הארץ המובטחת

מיום שעמד אבא על דעתו, וכבן לשני הורים אוהבי ארץ ישראל, נצר אבא בלבו עם אמנו שתחיל' שאיפה חזקה וברורה לעלות ולהשתקע בארץ הקודש. בשנים האחרונות תהליכים שפעם ארכו שנים מתקצרים מאוד בעזרת אמצעים טכנולוגיים חדשים; אך כשאבא טווה את חלומה הייתה זו תוכנית קשה וסבוכה מהרבה בחינות, בוודאי לאדם בעל משפחה וילדים, והוא חיפש הזדמנות להגשימה. במסגרת הפעילות עם בני חו"ל הכיר אבא בשנת תשכ"ד את ראש ישיבת שעלבים דאז, הרב מאיר שלזינגר שליט"א. נוצר ביניהם קשר מופלא ומיוחד במינו, ובעבודה משותפת נפתחה על ידם ישיבת שעלבים התוכנית לבני חו"ל. אבא הרגיש שבשעלבים מקבלים התלמידים את הטוב ביותר עבורם. ביום מן הימים עלה רעיון בלבו של הרב שלזינגר שאבא יתחיל לעבוד עבור ישיבת שעלבים באופן ישיר, ואבא הרגיש שהנה הגיעה ההזדמנות לממש את החלום. בשנים תשל"ו-תשל"ח שהינו בארץ, ובמהלך שנתיים אלו אבא בחן את כל ההיבטים האפשריים: חינוך הילדים, פרנסה ומגורים, עד שבשנת תש"מ עלינו ארצה באופן סופי, ועברנו לגור בגבעת שאול, ירושלים. בשלב זה אבא פתח פרק חדש בחייו, אולי הפרק המרכזי ביותר: "ישיבת שעלבים".

מאותו יום שבו הפך להיות "איש שעלבים" ועד יומו האחרון (בלי גוזמה!) היו כל מחשבותיו ורעיונותיו נתונים לישיבת שעלבים. הוא לא נח ולא שקט, עד שברוח הגדולה, עם הצוות הנפלא שעמו עבד במשך השנים - ראשי הישיבה הרב שלזינגר, הרב אבירן והרב יעקבסון שליט"א, ושותפיו בניהול הישיבה מר צבי סמואל ומר צבי כספי שיח', ועוד רבים אחרים, הפך את ישיבת שעלבים למרכז תורה וחינוך עולמי.

כשאבא הגיע לישיבת שעלבים היא כללה ישיבה תיכונית קטנה, ישיבת הסדר, כולל אברכים, ותוכנית בני חו"ל - פרי יוזמתו. מלבד נשיאת נטל הניהול והמימון של המוסדות הקיימים (דבר שהייתה בו טרחה ויגיעה עצומה), ראה אבא כשליחות ליישם את חזונו הגדול - להביא את בוגרי הישיבה, אלו שבארץ ואלו שמחוצה לה, להפיץ בכל מקומות הימצאם תורה ומצוות. אבא ראה בכל בוגר ובוגר שגריר של הישיבה אל העם שבשדות, ולשם מטרה זו הקים אבא את "המכון להכשרת מורים" שעל יד הישיבה הגבוהה, כדי שכל בוגר שיחפוץ בכך יוכל לעסוק בחינוך אחרי שרכש בשנות לימודיו תעודת "מורה בכיר" ממשרד החינוך. שנים רבות הוא והרב אליעזר שנקולבסקי שיבל"א דאגו להכשרת מאות תלמידי הישיבה להוראה

ולתפקידי חינוך שונים. זמן קצר אחרי הגיעו לשעלבים הוא החל לשתף פעולה עם הנדיב מר זאב וולפסון ז"ל, שדאג לממן פרויקטים שונים שהיו קרובים ללבו. הפרויקט המשותף הראשון היה הקמת חטיבת ביניים על יד הישיבה התיכונית, כולל בניית בנייני פנימייה חדשים ששימשו את החטיבה ואת הישיבה התיכונית.

שע"ל – שליחות עידוד לגולה

אבא ומר וולפסון ז"ל שיתפו שניהם פעולה גם בבניית תוכנית "שע"ל" – שליחות עידוד לגולה, שכשמה כן היא. על מה מדובר? יהודים רבים פזורים בכל קצווי תבל, חלקם חברים בקהילות מסודרות עם רבנים ומוסדות, אולם רובם לצערנו אינם מאוגדים בשום קהילה, או לחילופין הם חברים בקהילה שאין בה השפעה רוחנית מספקת. מצב עגום זה נגע ללבו של מר זאב וולפסון, אבל בניית תוכנית שתטפל במצב נפלה על כתפיו של אבא. מר וולפסון כדרכו דאג למימון בשנים הראשונות, ואבא עמל על הביצוע יחד עם מנהל התוכנית הרב משה ברלינר. לאחר מספר שנים הנהלת הישיבה החלה לממן את התוכנית בסיוע הגב' רודה מילר תח"י*. הרעיון היה להקים מכון שיכשיר אברכים ורבנים ליציאה לתפקידים רבניים וחינוכיים בקהילות נידחות, רחוקות ומנותקות. גם נשותיהם הודרכו ביסודיות, כדי שגם הן תוכלנה להשפיע מרוחן על הבנות והנשים המקומיות. במסגרת דחיפת התוכנית והרחבתה נבנו דירות בקרית החינוך שעלבים לאברכים שלמדו בה, ששימשו גם את אברכי הכולל. במשך הזמן נוצרו קשרים עם קהילות קיימות ומתפתחות בכל קצווי העולם, מרחבי אמריקה ועד אוסטרליה; עשרות משפחות רבנים יצאו לשליחותם הקדושה ופעלו בה רבות ונצורות ברבנות ובחינוך, ורבים מהם מהווים היום בסיס איתן לעולם הרבנות באמריקה כולה. את פירות הפעילות הברוכה הזו קשה לאמוד בעולם הזה, אולם אבא בוודאי רווה הרבה נחת רוח בעולם הבא מהתוצאות הברוכות של תוכנית זו.

השליחות בברית המועצות

בתקופת השלטון הקומוניסטי ברוסיה סגר מסך הברזל את שערי ברית המועצות כמעט לחלוטין, אין יוצא ואין בא. היהודים שנכלאו שם הוכרחו להישאר ב"גן העדן הסובייטי", והיהודים מבחוץ שרצו לעזור לא הורשו להיכנס. 'לשכת הקשר' (שעבדה ליד משרד ראש הממשלה בישראל) ובראשה מר אריה קרול חיפשה דרכים להושיט

* בעלה מר יוסף מילר הי"ד היה ידיד נפש של אבא, ומגדולי תומכי הישיבה לדורותיה. הוא נהרג בפיגוע פיצוץ מטוס פנ-אם מעל העיר לוקרבי בסקוטלנד בחורף תשמ"ט. אבא נסע יחד עם הרב ישעיהו ליבור לטפל בכבודו האחרון, והם הביאו אותו לקבורה בארץ. רעייתו רודה תח"י יחד עם בנה אלן שיח' ממשיכים את מסורתו של יוסף מילר ז"ל בתמיכה בפעילות תורנית ברחבי העולם.

יד של עידוד וחיזוק ליהודים הנצורים בברית המועצות. הקב"ה שלח רוח ממרום, ופתאום התחילו צעירים רוסיים ללמוד עברית, לארגן שיעורי תנ"ך ומשניות, לחזק את יהדותם ואף לבקש אשרות יציאה לארץ ישראל. היו מספר אנשי מפתח שדחפו את כל המהלך הפלאי הזה קדימה, כמו הרב אליהו אסאס, זאב דשבסקי, יולי אדלשטיין (כיום יושב הראש הכנסת) ועוד רבים וטובים. נותר ברוסיה שריד לדור דעה והרב אברהם מלר זצ"ל שמו, בזמנו מתלמידיה הצעירים של ישיבת ראדין ומרואי פני הכהן הגדול ר' ישראל מאיר זצ"ל; על פי תיאוריו של אבא מתברר שבסוף ימיו הוא התחיל ללמד תורה בסתר לאנשים צעירים רבים, וממנו התפשטה תנועת התשובה ולימוד התורה של ה'סירובניקים', כפי שכונו אלו שבקשתם לאשרת יציאה נדחתה. וכפי שכתב אבא ז"ל על תופעה מיוחדת זו: "פך השמן לא מתרוקן, הנס חוזר בכל יום ובכל מקום, עם ישראל נצחי ופך השמן נצחי".

אל הכפור הגשמי והרוחני הזה נשלח אבא יחד עם ידידו הטוב הרב שלום גולד שליט"א בחנוכה תשמ"ג, כדי להפשיר את הקרח ולחמם את הנשמות. הם ביקרו במוסקבה, בריגה, בלנינגרד, הלכו מבית לבית ומסרו שיעורי תורה לעשרות מבקשי ה' אשר למדו תורה מתוך סכנה ממשית ובמסירות נפש. בחדר שבו מסרו את רוב שיעוריהם עמד שולחן שהותקנה בו מגירה סודית. יום אחד באמצע השיעור נשמעו דפיקות לא צפויות על הדלת. באותו רגע כל הספרים הורדו למגירה הסמויה, וספרים ברוסית תפסו את מקומם על השולחנות עד יעבור זעם, ממש כמו בסיפור הידוע על מקור הסביבונים - שהם שמשו להטעיית היוונים שבלשו אחר לומדי התורה. אבא חזר מרוסיה נפעם ממסירות הנפש של יהודים מבקשי ה'. הוא סיפר למשל על משפחה שהאב והאם לא ידעו עברית, ולא הייתה להם כל אפשרות ללמוד תורה והלכה, אולם "רצון יראיו יעשה" - הבת שלהם הצליחה לקלוט את יסודות לשון הקודש, וכשהגיע לידם אחר תלאות רבות ספר "קיצור שולחן ערוך" הייתה הבת קוראת ומסבירה להוריה הלכה אחר הלכה, מתחילת הספר ועד סופו... בהקשר זה כתב אבא בהתרגשות גדולה: "משמעות חדשה ניתנה לנבואה של הנביא מלאכי 'הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא... והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות'. רש"י מבאר שם: 'אבות ע"י בנים', כלומר שהבנים ישיבו את לבבות האבות. שמעתי פעם מסבי הגרא"ז הלפרין זצוק"ל, שרש"י הקדוש פירש את הפירוש הזה ברוח הקודש"... בברית המועצות אבא חווה במו עיניו את התקיימות הנבואה הזו על פי פירוש נפלא זה.

הקמת הישיבה ברוסיה

כזכור, כמעט ביום בהיר אחד קרסה בריה"מ והתפוררה. עלה רעיון להקים מרכז חינוכי-תורני בברית המועצות לשעבר. שיתוף פעולה מיוחד נוצר בין אבא מטעם ישיבת שעלבים ופרופסור שמעון קווסטל נשיא ה-OU דאז. המימון לפרויקט הגיע מארה"ב, ואבא היה אחראי על ביצוע התוכנית. ימים כלילות פעלו אבא ופרופ'

קווסטל בתיכנון ובביצוע תוכנית מסובכת זו. אבא הרגיש חובה מיוחדת כמי שמכיר את השטח, כמי שמודע לביקוש העצום לתורה ברוסיה. מאותו יום פעל אבא ככל יכולתו למען אחיו המנותקים זה שבעים שנה ויותר מכל זיק של יהדות. המרכז התורני שהוקם אז בעיר חרקוב אשר באוקראינה נקרא ע"ש יוסף מילר הי"ד, שם החלו שליחיו של אבא, בהנחיה יום יומית שלו, להקים מחנות קיץ, מרכז לסטודנטים, ובית ספר תורני יסודי. לאחר מכן החלו בייסוד בית ספר תיכון. כאשר התוכנית גדלה אבא גייס את הרב שלמה אסרף כדי לנהל את הפעילות במקום. את הפירות של פעילות חרקוב אבא זכה לראות בדמות מאות יהודים שעלו ארצה והשתלבו בקהילות ובמוסדות חינוך ברחבי ישראל. אחד השליחים שם סיפר שכשהיו מבקשים ממרכזיית הטלפונים של חרקוב להעביר שיחת טלפון לארץ הייתה המרכזנית מערימה קשיים שונים, אולם אם המתקשר היה מדבר בשם הרב גלינסקי מיד השיחה הייתה עוברת, כה רבה הייתה מעורבותו והשפעתו בחרקוב; השם 'הרב גלינסקי' היה זה מעין קוד שהמרכזניות שם הכירו היטב...

ישיבה בדרום אמריקה

להפתעתנו גילינו יום אחד, בני המשפחה, שאבא פתח אפיק חדש - ברזיל. נוצר קשר עם יהודי מברזיל שהיה מבוגרי ישיבת שעלבים, שרצה ליזום הקמת ישיבה במקומו; עד אז יהודים מברזיל שרצו לתת חינוך תורני לילדיהם היו שולחים אותם למדינות אחרות. אבא כדרכו נרתם לעניין, והחל בפעילות אינטנסיבית להקמת ישיבה בברזיל. מספר נסיעות לברזיל ואינספור טלפונים הביאו את התוצאה המיוחלת: הישיבה הוקמה, ותיקרא בישראל "ישיבת אור ישראל", בראשה עמד היוזם והמייסד הרב רפאל שמעא. הישיבה קיימת עד היום, ומשפיעה רבות על הקהילות המקומיות. עוד כוכב זוהר בשמי היהדות נוסד בסיועו של אבא.

'שעלי תורה' ו'מכללת שעלבים לבנות'

הרב רחמים נסימי שליט"א, שהיה אז אברך בישיבת שעלבים, הגה רעיון של הקמת גרעינים תורניים ברחבי הארץ ע"י קבוצת אברכים תלמידי חכמים, שיתגוררו באותה עיר וישפיעו על סביבתם, עד שיווצרו סביבם קהילה ומוסדות תורניים, והתורה תרחיב את גבולה בעיר נוספת. הרעיון היה מצוי, אולם אם אין קמח - אין תורה. הרב נסימי בא עם הרעיון לאבא, ואבא התלהב והבטיח לסייע. ישיבת שעלבים הבטיחה לממן חלק חשוב של ההוצאות, והרב נסימי התחייב לכל השאר. זו הייתה עוד אחת מ'תוכניות הלוויין' של ישיבת שעלבים, ועל כן נקרא שמה "שעלי תורה".

העול הזה שנטלה על עצמה ישיבת שעלבים, ונפל ברובו על אבא ז"ל, לא היה מן הקלים; אבא נשא בעול גיוס הכספים של ישיבת שעלבים באורח קבע, וכעת נוסף

עוד פרויקט גדול. לא כולם בהנהלת הישיבה הסכימו עם היוזמות הללו, הם טענו שתפקידה של הישיבה להשקיע פנימה ולא החוצה; אולם שלא כדרכו, אבא התעקש ויצא לדרך. כיום ניתן לזקוף לזכותם של ישיבת שעלבים ו'שעלי תורה' עשרות גרעינים תורניים, מקצרין שבצפון ועד שדרות שבדרום, שאחראים להתחלה של מהפכה בערי הפריפריה בארץ. גם ישיבת ההסדר בשדרות, שהוקמה ע"י הרב דוד פנדל, הייתה אחד מהמוסדות שזכו בתחילת הדרך לתמיכה של הישיבה בהשתדלותו של אבא. כך הגשים אבא חלום נוסף של הרבצת תורה בערי השדה. כל בוגר ישיבת שעלבים יכול היה עתה אם רצונו בכך לבחור להרביץ תורה ויהדות ברחבי הארץ והעולם באחת התוכניות שישבת שעלבים פעלה בה בעידודו ומרצו של אבא ז"ל. אחד מהפרויקטים האחרונים של אבא, לעת פרישתו לפנסיה, הייתה הקמת המוסד לבנות חו"ל בירושלים - מכללת שעלבים לבנות. הוא השקיע הרבה מכוחו ומזמנו בליווי התוכנית בראשית דרכה, עד שהיא התבססה והחלה לפעול בצורה מסודרת, והחלו להגיע אליה קבוצות קבוצות של בנות לשנת עלייה וחיזוק. רבות מהן ראו מאז בארץ ישראל את עתידן, ואכן הגשימו זאת. אבא הרגיש בתוכנית זו השלמה יפה ומשמחת של פעולותיו, סגירת מעגל בעקבות תוכנית הבנים שכבר עשתה היסטוריה.

דברי סיום

תקצר היריעה מלכתוב ולספר על ימי פעילות גדושים ועמוסים ביוזמה, חריצות, אמונה ושליחות של אדם אחד. לא הזכרנו את פעילותו בהנהלת 'מכון שלמה אומן' ובמערכת 'המעין', וביוזמות ופעילויות רבות נוספות. כפי שהקדמתי אין כאן ביוגרפיה מסכמת, אלא תיאור דרך חיים שהתבססה על רצון בלתי פוסק לעשות עוד ועוד למען כבוד התורה וכבוד שמים, תוך אהבת ישראל אמיתית. גם לא תיארתי כלל עד כמה קבלו פעולותיו עידוד ותמיכה לאורך כל הדרך מאמנו שתח', הרבנית סוניה, ועד כמה עודד ותמך בילדיו והתווה את דרכם. ועוד מועד לחזון. אבא הלך לבית עולמו בפתאומיות בכ"ה ניסן תשע"ג, וחיים לנו ולכל ישראל שבק. אם נזכה גם אנו, בני המשפחה, לדאוג כל אחד בחלקו לכבוד שמים, כבר השגנו משהו מן הדרך שהנחיל לנו אבא זצ"ל. **"וכל העמלים עם הציבור יהיו עמלים לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן, וצדקתן עומדת לעד"** (אבות ב, ב).

תהי נשמתו צרורה בצרור החיים.